

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Тематичний блок поточного числа журналу присвячений висвітленню філософії прагматизму крізь призму так званого «прагматичного повороту», який має декілька конотацій і потребує уточнень і роз'яснення. Від початку прагматизм окреслив свою позицію в контексті протиставлення абстрактно-теоретичній настанові попередньої філософії і зосередив зусилля на практичній віддачі від філософської діяльності. На відміну від позитивізму, який теж наполягав на тому, що філософія має продукувати «позитивне» знання, прагматизм розширює зміст поняття когнітивного досвіду. Спільним для них була емпірична спрямованість когнітивного досвіду. Водночас, якщо когнітивний досвід у розумінні позитивізму був орієнтований на дотримання умов фіксації протокольних спостережень, наукових експериментальних даних, то для прагматизму поняття когнітивного досвіду поширювалося на основні види людської адаптивної діяльності, охоплюючи як експериментальні дані науки, так і експериментальні дані ефективності практичної діяльності в цілому, що також передбачає і соціальні, культурні, ціннісні, моральні та інші чинники.

Саме таке наполегливе звернення філософії прагматизму до практичних задач і націленість на кінцевий результат (ефективність) і дозволило деяким дослідникам говорити про широкий «прагматичний поворот», який змінив сам підхід до призначення філософії та її практичних наслідків. Відділ історії зарубіжної філософії в рамках виконання планової теми провів дослідження, присвячене з'ясуванню сутності прагматичного повороту як у вузькому, так і в широкому сенсі. За результатами дослідження було проведено круглий стіл «Мапа і територія прагматичного повороту».

До тематичного блоку увійшли статті (А. Єрмоленка, О. Астапової-Вязьміної), а також переклад статті Ч. Пірса «Утвердження переконання» і коментар до неї Н. Андрейчук.

У середині ХХ століття в американській філософії переважала думка, що прагматизм поступився місцем аналітичній філософії. Утім, пізніше було показано, що прагматизм не був затьмарений лінгвістич-

ною філософією (як це стверджували деякі американські філософи), оскільки такі прагматики, як Дьюї та Бентлі розробили концептуальні інструменти для ефективного вирішення однієї з найскладніших філософських задач — проблеми обґрунтування істини, її зв'язок з практичними аспектами життя.

Зрештою, для прагматизму властиве засноване на зворотному інформаційному зв'язку рефлексивне практичне експериментування, що має забезпечувати ефективність практичної дії у стратегії життєзабезпечення. Однак варто пам'ятати, що прагматизм започаткував багато різних варіантів розв'язання філософських проблем як в сфері епістемології, так і в сфері етики, політики, соціальних процесів тощо.

Для розв'язання соціальних й екологічних проблем найбільш ефективними з погляду прагматизму є демократичні процедури за активної участі всіх членів суспільства. Втім, згідно з Р. Рорті, словник Просвітництва, який включав такі поняття, як «істина», «раціональність», «прогрес», став перепоною для подальшого розвитку демократії. Відтак потрібно винайти й втілити в життя механізм самокорекції.

Зрештою, в процесі подальшого розвитку прагматизму виникає навіть спроба синтезу аналітичної та континентальної філософських традицій (в журналі подано виступ Р. Брендона, присвячений цій темі). Водночас тривають дискусії щодо співвідношення прагматичного повороту і лінгвістичного. Відтак прагматичний поворот охоплює й лінгвістичний, оскільки постає як поворот до повного спектру людських практик. Він включає мовні практики, історично встановлені способи дії, мовлення, письма тощо. Отже, ідея про те, що лінгвістичний поворот є моментом більш широкого прагматичного повороту, також знаходить своїх прихильників, хоча повну аргументацію для цього ще належить дослідити.

Віталій ЛЯХ